

TÜRİB ÇATISI ALTINDA ELÜS'LERİN DÜZENLENMESİ: VERGİSEL VE MALİ TEŞVİKLER, MUHASEBE UYGULAMALARI¹

REGULATION OF EWR'S UNDER THE ROOF OF TMEX: TAX AND FISCAL INCENTIVES, ACCOUNTING PRACTICES

Sema POYRAZ CAN*, Harun KISACIK**

Öz

Dünya genelinde pek çok ülkede merkezi depolama sistemleri kurularak, üretimi gerçekleştirilen malların belli standartlarla kurulan lisanslı depolarda koruma altına alındığı bilinmektedir. Türkiye'de 10.02.2005 tarihinde 5300 Sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu çıkarılmıştır. 2019 yılında ise Türkiye Ürün İhtisas Borsası (TÜRİB) kurularak tüm tarım borsalarının birleştirildiği tek bir platform oluşturulmuştur. Çiftçilerin ürettiği ürünlerini teminat göstererek finansal kuruluşlardan kredi kullanabilmeleri, ürünlerin yıl içerisinde devamlılık arz edecek şekilde satılarak gelir elde edilebilmesi avantajları, Elektronik Ürün Senetlerine (ELÜS) olan talebin artmasını sağlamıştır. TÜRİB, lisanslı depoculuk sistemi kapsamındaki fiziki ve elektronik tarımsal ürünlerin alım ve satımını yapmak isteyen alıcı ve satıcıları bir araya getiren bir işlem platformudur. Elektronik ürün senetleri, elektronik niteliğe sahip bir belge olarak lisanslı depoculuk sisteminde kayıtlı tarım ürünlerini temsil etmektedir. TÜRİB piyasası, elektronik ürün senetlerine yönelik verilen devlet teşviklerinin de etkisiyle, çiftçi ve yatırımcıların tercih ettiği bir finansal sistem olma özelliğini taşımaktadır. Bu çalışmanın amacı, TÜRİB'de alım satım yapmak isteyen üretici çiftçi, tacir ve tacir olmayanların bir araya gelerek yaptıkları işlemlerde mevzuata uygun belge düzeninin ortaya konularak, işlemlerin ve belgelerin muhasebe kayıtlarının uygulamalı olarak gösterilmesidir. Sonuç olarak tarımsal ürünlerin ticaretini kolaylaştırmak için geliştirilen sistem içerisinde yer alacak bilgi kullanıcılarının faydalanabileceği bir çalışmanın literatüre kazandırılması planlanmaktadır.

Anahtar Kelime: TÜRİB, ELÜS, Lisanslı Depoculuk, Muhasebe Uygulamaları, Vergi Teşvikleri.

JEL Kodları: M40, M41, E62.

Abstract

It is known that central storage systems are established in many countries around the world, and the goods produced are protected in licensed warehouses established with certain standards. Agricultural Products Licensed Warehousing Law No. 5300 was enacted on 10.02.2005 in Turkey. In 2019, the Turkish Mercantile Exchange (TMEX) was established and a single platform was created where all agricultural exchanges were combined. The advantages of farmers for using loans from financial institutions by providing collateral for their products, and earning income by selling products continuously throughout the year, have increased the demand for Electronic Warehouse Receipts (EWR). TMEX is a transaction platform brings together buyers and sellers to buy and sell physical and electronic agricultural products in the licensed warehousing system. The TMEX market, with the effect of government incentives for electronic warehouse receipts, is a financial system preferred by farmers and investors. The aim of this study is to show the accounting records of transactions and documents in practice, by revealing the document order in accordance with the legislation in the transactions made by producers, traders and non-traders who want to trade in TMEX. As a result, it is planned to bring a study to the literature, which will be used by the information users to be included in the system developed to facilitate the trade of agricultural products.

Keywords: TMEX, EWR, Licensed Warehousing, Accounting Practices, Tax Incentives.

JEL Codes: M40, M41, E62.

¹ Bu çalışma, 14-16 Eylül 2023 tarihlerinde Çorum'da düzenlenen 10. Uluslararası Muhasebe Ve Finans Araştırmaları Kongresi'nde bildiri olarak sunulmuş ve bildiri kitabında özeti yayınlanmıştır.

* Öğr. Gör. Dr., Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler MYO, Finans Bankacılık ve Sigortacılık Bölümü, E-posta: semapoyrazcan@hitit.edu.tr, [ORCID: 0000-0003-1080-5411](https://orcid.org/0000-0003-1080-5411)

** Doç. Dr., Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler MYO, Yönetim ve Organizasyon Bölümü, E-posta: harunkisacik@hitit.edu.tr, [ORCID: 0000-0002-3282-4472](https://orcid.org/0000-0002-3282-4472)

GİRİŞ

Tarım dayalı üretim yapısına sahip olabilen ülkeler, ekonomik gelişmişlik seviyelerini artırmak adına, sektörel kalkınma ve gelişmenin sağlanması için pek çok önlem almaktadırlar. Tarımsal üretim yapabilmenin bir ülkeye sağladığı avantajlar çok çeşitlidir. Tarımda dışa bağımlılığını en aza indirebilen ülkeler, sahip olduğu kaynaklarını yeni yatırımlar için kullanabilmektedirler. Türkiye coğrafi konumu açısından zengin ve verimli tarım arazilerine sahip bir ülkedir. Tarıma uygun bu yapının sunmuş olduğu elverişlilik Türkiye'ye yatırım yapmak isteyen yatırımcıların da dikkatini çekmektedir. Sektör genelinde rekabet üstünlüğü sağlamak isteyen Türkiye, yatırımcıları ve üreticileri destekleyecek, onları ortak bir noktada iş birliği içine dâhil edecek kısa ve uzun vadeli alternatif stratejiler geliştirmektedir. Son yıllarda gıda fiyatlarındaki artışların ülkelere verdiği büyük zararların bizzat yaşandığı küresel ekonomi koşullarında, tarım ürünlerinin gerçek değerlerinin karşılık bulması, üretilen ürünlere erişim kolaylığının sağlanması öncelikli konular halini almaya başlamıştır. Bu amaçla dünya genelinde pek çok ülkede, toprakta yetişen ürünlerin korunaklı depolarda muhafaza edildiği, değerini yitirmeden yılın her ayında alım ve satıma konu olabildiği merkezi depolama sistemleri uygulamaları tercih edilir olmaya başlamıştır. Merkezi depolama sistemleri, standart kuralları olan ve çeşitli teşviklerin uygulandığı bir yapı ihtiva ettiğinden, tarımda sürdürülebilirliğin sağlanmasında atılan önemli bir adımdır. Türkiye'de "lisanslı depoculuk sistemi" olarak bilinen bu uygulama "5300 Sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu" ile varlığını sürdürmektedir. Ürünler lisanslı depolara kabul edildikten sonra karşılığında elektronik ürün senetleri (ELÜS) düzenlenmektedir. Sadece çiftçilerin değil pek çok yatırımcının da dâhil olabileceği bu sistem Türkiye Ürün İhtisas Borsası (TÜRİB) platformundan işlemektedir. Sektöre özgü bir borsasının oluşması (TÜRİB) üretimi gerçekleştirilen tarım ürünlerinin ticaret hacminin artmasını sağlamaktadır.

Toplum ihtiyaçlarını karşılayan işletmeler hem yurtiçi hem de yurtdışı piyasalarda fiyat ve kalite konusunda yoğun rekabet ortamında hareket etmektedirler (Kıscık & Çakar, 2023, s. 111). Uzun süreli dayanıklılığa sahip nitelikteki tarım ürünlerinin uygun koşullar içerisinde depolanması gerekmektedir. Bu amaca yönelik hizmet veren kuruluşlara "lisanslı depo" adı verilmektedir. Lisanslı Depoculuk sistemi ile tarım sektöründeki ticaretin kolaylaşması sağlanmaktadır. Tarım ürünlerinin pazar paylarının artması ile birlikte piyasada fiyat oluşumlarının istikrar içinde gerçekleşmesi mümkün olmaktadır (Hekimoğlu & Altındağ, 2006, s. 2). Lisanslı Depoculuk Sistemi, belli standart kurallar çerçevesinde işlediği için, ürünlerde kalite sorununu ortadan kaldırarak, hammadde veya mamul satın alacaklara

garantörlük hizmeti de sunmuş olmaktadır. Türkiye, 10.02.2005 tarihinde kabul edilen ve 17.02.2005 tarihinde resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren “5300 Sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu” ile sistemi uygulamaya başlamıştır. Bu kanunun amacı; tarımda ticaretin kolaylaşmasını sağlayarak, ürünlerin korunaklı ortamlarda depo edilmesi için bir sistem oluşturmaktır. Yetkili sınıflandırıcılar adı verilen gerçek ve tüzel kişilerin laboratuvar işlemlerini yürüttüğü sistemde malların sınıf ve derecelerine göre kabul işlemleri gerçekleştirilmektedir (5300 Sayılı Kanun, m: 2). 5300 Sayılı Kanuna göre, hububat, yağlı tohumlar, tütün, bakliyat, fındık, şeker, bitkisel yağlar gibi işlenmiş tarım ürünlerinin depolanması mümkündür.

Lisanslı depoculuk sistemi sayesinde tarımsal mamuller borsaya açılmaktadır. Ürünler lisanslı depolara teslim edildiğinde, ürünlerin kabul edildiğine dair “ürün senetleri” düzenlenmektedir. Ürünlere dair detaylı bilgilerin yer aldığı senetler, Elektronik Kayıt Kuruluşu (EKK) tarafından üretilmektedir ve Merkezi Kayıt Kuruluşu (MKK) bünyesinde saklanarak muhafaza edilmektedir (Yiğit, 2021, s. 71). Ürünlerin sigortalanması lisanslı depo işletmecilerinin sorumluluğundadır ve zorunlu olarak ürün sigortası yapılması gerekmektedir. Elektronik ürün senetleri ile temsil edilen tarım ürünleri Türkiye Ürün İhtisas Borsası’nda işleme tabidir. TÜRİB işlem platformunda alıcı ve satıcılar buluşarak online veya gerçek zamanlı emirler verilmek suretiyle seanslar başlatılır (TÜRİB, 2023).

Elektronik ürün senetleri ile gerçekleşen işlemlerin her yıl artış gösteren yapısı bu çalışmanın ortaya çıkmasındaki en büyük etkidir. Vergisel teşviklerin de incelendiği çalışmanın amacı, daha çok bilgi kullanıcılarına konu ile ilgili bilgi vererek, sektördeki üretici ve yatırımcıların muhasebe işlemlerini örnek bir uygulama ile incelemelerini sağlamaktır. Literatürde, faizsiz bir finansal ürün olma özelliğine de sahip olan ELÜS ile ilgili farklı çalışmalar bulunmaktadır ancak vergisel teşvikleri ile bir bütün olarak alım ve satıma dair işlemlerin muhasebeleştirilmesi konusunda uygulamalı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu yönüyle çalışmanın literatüre yeni bir katkı sunacağı düşünülmektedir. Bu çalışmanın başlangıcında Türkiye’de tarım sektörünün yapısı hakkında genel ve istatistiki bilgiler verilmiştir. Daha sonra TÜRİB ve ELÜS konularında açıklamalarda bulunularak, vergisel teşviklerle sürecin nasıl geliştiği ortaya konmaya çalışılmıştır. Son aşamada ise gerçek bir tarım işletmesinin verilerinden yola çıkılarak, bu sektörde yatırım yapan veya yapmak isteyen girişimcilere katkı sağlayacağı düşünülen muhasebe işlemlerinin gösterildiği uygulamalar gerçekleştirilmiştir.

1. Türkiye’de Tarım Sektörünün Stratejik Önemi

İnsanlığın var olma yolculuğundaki en temel gereksinmelerinden birisi “beslenme” dir. Yaşamın devam ettirebilmesi için gerekli olan gıda temini, tarımın bir sektör olarak mal ve hizmet üretebilme kapasitesine bağlıdır. Tarım sektörü istihdam oluşturma, hammadde teminini artırma, dışa bağımlılığı en aza indirme, ödemeler dengesini olumlu etkileme, ülkelerin kalkınmasını sağlama gibi pek çok konuda stratejik bir öneme sahiptir. Ülkelerin tarım yapabilme kapasiteleri coğrafi ve iklim şartlarına bağlı olarak değişebilmekle beraber, tarımsal teknolojideki yenilikler sayesinde sürdürülebilirliğin sağlanması mümkün olmaktadır. Tarımsal arz güvenliğinin sağlanması için devletlerin üretim planlamalarını oluştururken, çevre sorunlarını göz önünde bulundurarak, tarımsal kaynakların etkin kullanımına yönelik önlem almaları kaçınılmazdır. Artan Dünya nüfusu göz önüne alındığında ve temel ihtiyaçların karşılanması için eldeki kaynakların kıt olduğu gerçeği üretim yapma bilincini ortaya koymaktadır.

Tablo 1. Yıllar itibariyle GSYİH içindeki tarımsal büyüme oranları

Yıllar	Tarımsal GSYİH (Milyar \$)	Tarımsal Büyüme (%)
2010	69,7	7,7
2011	68,5	3,4
2012	67,5	2,2
2013	63,9	2,3
2014	61,6	0,6
2015	59,5	9,4
2016	53,4	-2,6
2017	52,2	4,9
2018	45,9	1,9
2019	48,4	3,3
2020	47,7	4,8
2021	45,3	-2,2
2022	58,5	31

(Kaynak: TARSİM, 2022 Faaliyet Raporu, s.10.)

GSYİH, ülkelerin ekonomik performanslarının ölçülmesinde temel göstergedir. Tarım sektörünün ekonomiye sunduğu katkının ölçütü ise tarımsal GSYİH’da meydana gelen artışlardır. Tarım sektörünün GSYİH’da artışa katkısı tarım sektörünün stratejik öneminin de göstergesidir. Bir ülkenin tarımsal performansı, tarım alanında üretilen mal ve hizmetlerin kapasitesi ile ortaya konulmaktadır. Türkiye Avrupa Birliğinde 1’inci, Dünya’da ise 7’nci büyük tarımsal ekonomiye sahip ülkedir. Otuzdan fazla tarımsal ürünün üretildiği Türkiye ürün çeşitliliği açısından da ülke sıralamalarında ilk beşte yer almaktadır.

Tarım Sigortaları Havuzu (TARSİM) tarafından yayınlanan 2022 Faaliyet Raporuna göre Türkiye’de üretim yöntemi kullanılarak dört dönem toplamıyla ulaşılan yıllık GSYİH, 2022

yılında 2021 yılına göre % 5,6 artarak 905,501 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Bu artışa tarım sektörünün 58,5 milyar dolar ile % 6,5 katkısı bulunmaktadır.

2. Lisanslı Depoculuk Sistemi ve ELÜS

Türkiye’ de lisanslı depo faaliyetleri, 10.02.2005 tarihli “5300 Sayılı Lisanslı Depoculuk Kanunu” kapsamında başlamıştır. İlk lisanslı depo, Toprak Mahsulleri Ofisi (TMO) ve Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) liderliğinde 2010 yılında Ankara’nın Polatlı ilçesinde 40.000 ton kapasiteye sahip olarak TMO-TOBB LİDAŞ adı altında kurulmuştur (Niyaz vd., 2012, s. 248). İlkler arasında kabul edilebilecek ikinci bir lisanslı depo ise İzmir Ticaret Borsası (İTB) liderliğinde ve 19 sivil toplum kuruluşu ortaklığında kurulan “Ege Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk A.Ş. (ELİDAŞ)” dır. 13.01.2011 tarihinde kurulumu tamamlanan lisanslı depo 2013 yılında faaliyetlerine başlamıştır. Ağırlıklı olarak “pamuk” depolama faaliyeti yürütmek amacıyla oluşturulmuştur ancak ilerleyen yıllarda farklı tarım ürünlerine de ev sahipliği yapmıştır. ELİDAŞ, depoya girişi gerçekleşen tarım ürünleri için ilk kez ELÜS’lerin düzenlendiği depo olma özelliğine sahiptir (İzmir Ticaret Borsası, 2023). Ürünlerin depolanmasındaki temel neden, kalite kaybına sebebiyet vermeden, ürünlerin tazelik özelliklerini koruyacak şekilde, türlerine göre sınıflandırma yapmak ve yılın her ayında alım satıma hazır halde bekletmektir. Lisanslı depolar, kalite açısından tarım ürünlerini ayrıştırdığı için her ürünün nitelik açısından sınıfı belirlidir ve buna göre de her ürünün, serbest piyasa koşullarına uygun borsa fiyatları oluşmaktadır. Böylece, fiyat tespitinde ana kriter kalite haline geldiği için tüm üreticiler, nitelikli mal üretilme çabasına girmek durumundadır (Niyaz vd., 2012, s. 5). 5300 Sayılı Kanunun amacı; tarım kaynaklı ticaretin önündeki zorlukları en aza indirmek, ürünlerin depolanması için etkin bir sistem oluşturmak, üretici ve mal sahiplerinin mallarının güvenliğini ve kalitesini korumak, yetkili sınıflandırıcılar tarafından ürünlerin sınıflandırılmasını sağlamak, “tarım ürünleri lisanslı depo işletmecileri” nin tarafsızca ürünleri kabul etmelerini temin etmek, ürün senedi çıkartmak ve standartları belirli tarım ürünlerinin alım ve satımını sağlamak üzere, “tarım ürünleri lisanslı depoculuk sistemi” nin kuruluş, işleyiş ve denetimine dair kural ve esasları düzenlemektir (5300 Sayılı Kanun, m: 1). 5300 Sayılı Kanunun uygulanmasını sağlamak üzere 6 tane yönetmelik bulunmaktadır (TÜRİB, 2023):

- ✓ “Ürün İhtisas Borsasının Kuruluş, Faaliyet, İşleyiş, Denetim Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik”
- ✓ “Türkiye Ürün İhtisas Borsasında Aracılık Faaliyetleri ile Aracıların Gözetimi ve Denetimi Hakkında Yönetmelik”
- ✓ “Elektronik Ürün Senedi Yönetmeliği”
- ✓ “Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Yönetmeliği”
- ✓ “Yetkili Sınıflandırıcıların Lisans Alma, Faaliyet ve Denetimi Hakkında Yönetmelik”

✓ “Lisanslı Depoculuk Tazmin Fonu Yönetmeliği”

ELÜS; uzun zaman saklanabilme özelliğine sahip tarım ürünlerinin, lisanslı depolarda yer alabileceğinin göstergesi elektronik bir belgedir ve delil niteliğine sahiptir (Cindawati, 2023, s. 281). Ürün senetleri aracılığıyla, yatırımcılar için alternatif bir yatırım aracı olmaktadır. Ayrıca mamullerin pazarlanması ve dağıtımını da kolaylaştırılmış olmaktadır (Coulter & Onumah, 2002, s. 323).

Tarım ürünleri, lisanslı depolara kabul edilmeden önce, yetkili sınıflandırıcı adı verilen birimler tarafından laboratuvar koşullarında numuneler üzerinden incelenmektedir. Analiz sonuçlarına bağlı olarak ürünlerin kalitesine ve türüne göre sınıflandırılmalar yapılmaktadır. Depoya kabul edilmesi uygun bulunan ürünler için elektronik ürün senetleri oluşturulmaktadır. ELÜS ve analiz sonuçları MKK’ya gönderilmektedir. Her ELÜS’ün kendi özelliğine göre, Takasbank tarafından verilen 12 haneli standart ISIN kodu vardır. Bu kodun alınmasından lisanslı depolar sorumludurlar. EKK tarafından kurulan ve işletilen sistemin veri tabanına elektronik olarak kayıt yapıldığının göstergesi olan bu senetler lisanslı depo işletmecileri tarafından oluşturulmaktadır. Tarımsal ürünler depodan geri çekilmek istendiğinde, ELÜS’lerin ibrazı gerekmektedir. Ayrıca çiftçiler, yatırımcılar veya tüccarlar ELÜS’leri teminat göstererek bankalardan kredi temin edebilmektedirler (TÜRİB, 2023).

TÜRİB tarafından yayınlanan 30.06.2023 tarihli rapor itibarıyla, Türkiye’de lisans almayı başarabilen 172 adet lisanslı depo bulunmaktadır. Yatırımcıların sayısı 15.000’e yükselmiştir. TÜRİB platformu içerisinde kayıtlı olan işlemcilerin sayısı 174.000 olarak açıklanmıştır. Kuruluş izni alan 346 şirketin lisans alma işlemleri tamamlandığında toplam kapasitenin 20.197.166 tona ulaşması beklenmektedir. 43 tane il, 128 ilçe ve 238 değişik bölgede 9 milyon ton depolama alanına sahip 170 lisanslı depo işletmesi faaliyette bulunmaktadır. TÜRİB kuruluşunun ilk yıllarında 4 milyon ton kapasiteyle saklama yapabilirken çok kısa bir zaman diliminde (4 yıl) bu kapasitesini 2 katını aşacak seviyelere getirebilmeyi başarmıştır (TÜRİB, 2023).

Tablo 2. Türkiye’de lisanslı depoculuk gelişimi

Lisanslı Depoculuğa Dair İstatistikler	
Lisans Verilen Lisanslı Depo İşletmesi	172
Lisans Kapasitesi	9.195.973 ton
Kuruluş İzni Verilen Lisanslı Depo İşletmesi	346
Yetkili Sınıflandırıcı Laboratuvarlar	29
Referans Yetkili Sınıflandırıcı	4

(Kaynak: Ticaret Bakanlığı, 2023.)

Tablo 3. Mevzuat uyarınca lisanslı depolamaya uygun ürünler

Ürün Grubu	İşleme Tabi Ürünler
Antep Fıstığı	Antep Fıstığı
Fındık	Fındık
Süt Ürünleri	Süt Tozu, Peyniraltı Suyu Tozu, Tereyağı, Çedar Peyniri
Hububat	Akdarı, Arpa, Buğday, Çavdar, Çeltik, Mısır, Pirinç, Süpürgearası (Sorghum),Tritikale, Yulaf
Baklagiller	Bakla, Bezelye, Fasulye, Mercimek, Nohut, Soya Fasulyesi
Yağlı Tohumlar	Ayçiçeği Tohumu, Haşhaş Tohumu, Ketan Tohumu, Kolza, Papağanymemi/Yalancı Safran Tohumu, Susam
Kuru Kayısı	Kuru Kayısı
Kuru Üzüm	Kuru Üzüm
Pamuk	Pamuk
Zeytin	Zeytin
Zeytinyağı	Zeytinyağı

(Kaynak: TÜRİB, 2023.)

Depolamaya uygun niteliğe sahip ürünlerin neler olduğu Tablo 3'te verilmekle birlikte uygulamada en çok faydalanılan ürünler sırasıyla buğday, mısır ve arpa olarak gerçekleşmektedir. Ürünler hasat döneminden itibaren (hububat, baklagiller ve yağlı tohumlar için) en fazla 12 ay lisanslı depolarda muhafaza edilebilmektedir. Bu süre fındık, pamuk, zeytin, Antep fıstığı ve TMO ürünlerinin depolanmasında 24 ay olarak uygulanmaktadır (3198 Sayılı Tebliğ). 23.03.2021 yılında T.C Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından TÜRİB AR-GE Merkezinin onaylanması ile başlayan yenilikçi gelişmeler, tarımsal emtia çeşitliliğinin artırılması, dijital tarım ticaretinin geliştirilmesi adına 2021 yılında “Ürün Piyasası Aracı Kurumları (ÜPAK)” ın aracılık görevini üstleneceği sisteme geçiş projesi ile devam etmektedir.

Tablo 4. ELÜS piyasası işlem hacimlerinin yıllara yaygın gelişimi

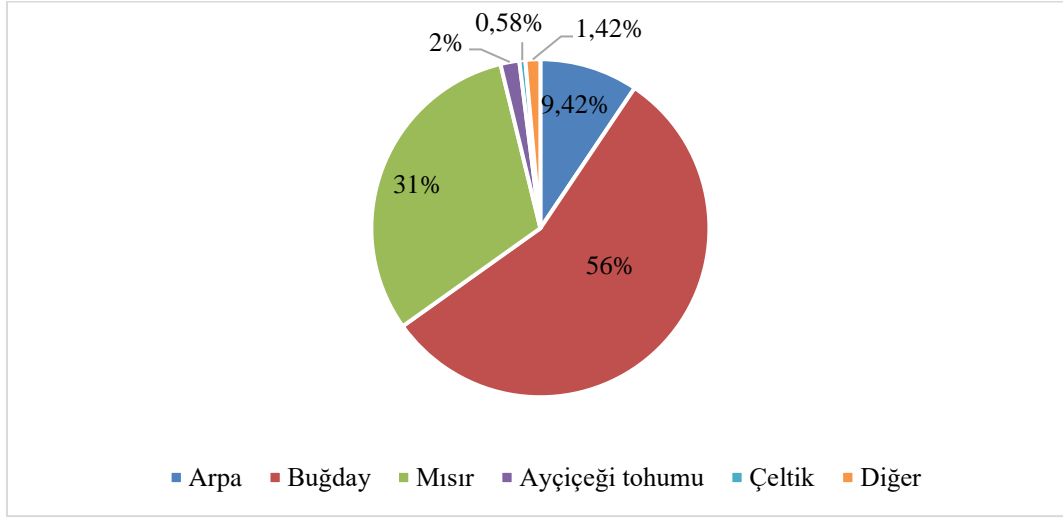
Yıllar	ELÜS İşlem Hacimleri (TL)
2019	6.454.282.641
2020	11.423.374.893 (%77 artış)
2021	18.502.981.285,76 (%62 artış)
2022	66.930.993.545,28 (%262 artış)

(Kaynak: TÜRİB, Yıllık Bülten, 2022.)

Tablo 4'de TÜRİB'in resmi internet sitesinden alınan veriler incelendiğinde görülmektedir ki TÜRİB platformunun hayata geçtiği 2019 yılından itibaren ürün senetlerinin işlem hacimleri her yıl artış göstermiştir. Ancak korona virüs pandemisinin yaşandığı 2020-2021 döneminde

artış hızının yavaşladığı görülsede bu kayıp, 2022 yılında büyük bir artış hızı ile telafi edilmiştir.

Şekil 1. Ürünlerin ELÜS Piyasasındaki Hacimsel Dağılımı

(Kaynak: TÜRİB, Yıllık Bülten, 2022.)

3. Türkiye Ürün İhtisas Borsası (TÜRİB)

Lisanslı depoculuk sisteminin bütünleyicisi ürün borsalarıdır. Tarım piyasalarının genişlemesi, etkin fiyat mekanizmasının oluşması, arzın yılın tüm zamanlarını kapsamaya, tarım ürünlerinin üretim ve ticaretinin artması için ulusal niteliğe sahip, çok yönlü niteliklere sahip ürün borsalarının varlığı gerekmektedir. Tarım ürünleri lisanslı depolara kabul edildiğinde hem depodaki ürünleri temsil eden ürün senetleri düzenlenmektedir hem de depolanan ürünler için sigorta garantisi sağlanmış olmaktadır (Karabaş & Gürler, 2010, s. 200).

Türkiye Ürün İhtisas Borsası; T.C. Ticaret Bakanlığı ve Sermaye Piyasası Kurulunun teklifi üzerine 2017/9986 sayılı Bakanlar Kurulu Kararına istinaden 08.06.2018 tarihinde özel hukuk tüzel kişiliğine sahip bir Anonim Şirket olarak kurulmuştur. Pay senetlerinin tamamı nama yazılıdır. TÜRİB, 5300 Sayılı Kanun'a uygun olarak lisanslı depo işletmecileri tarafından oluşturulan ELÜS ve ELÜS'e dayalı vadeli işlem sözleşmelerinin ticaretini yürütecek bir borsa niteliğine sahiptir (TÜRİB, 2023). 2015-2019 yılları içerisinde Gümrük ve Ticaret Bakanlığı yetkisindeki 8 farklı ticaret borsası aracılığıyla işlem gören ELÜS'ler, TÜRİB'in 26.08.2019 tarihinde faaliyetlerine başlaması ile yeni ve tek bir borsa platformuna kavuşmuştur (Yiğit, 2021, s. 72).

Elektronik ürün senetleri ile temsil edilmeye başlayan tarımsal ürünler, Türkiye Ürün İhtisas Borsası'nda işlem görmektedir. Tarımsal ürünlerin arz ve talebinin dengelenmek istendiği

TÜRİB piyasasında alıcı ve satıcılar bir araya gelerek, uygun ortamlarda saklanmış ürünleri fiziki veya elektronik olarak ticarete konu edebilmektedirler (İçöz Peker, 2019, s. 66). Platform üzerinden alım, satım ve anlaşmalı özel emir girişleri yapılmakla beraber, işleme dönüşmeyen önceden verilmiş emirlerin iptali de gerçekleştirilebilmektedir. Online ve gerçek zamanlı olarak alım ve satım için verilen emirler, emir defterlerine kaydedildikten sonra fiyat ve zaman önceliğine göre karşılaştırılmaktadır. TÜRİB'in seans işlem sonuçları tamamlandığı zaman Takasbank ve MKK'nın para ve ELÜS takas işlemleri gerçekleştirilmektedir (TÜRİB, 2023).

4. ELÜS Piyasası İşlemlerinin Akışı

Çiftçilerin ürünlerine değer arayışı, gıda ve arz güvenliğinin sağlanması konuları tarım sektöründeki lisanslı depoculuk sistemini doğurmuştur. Çiftçiler, ürünlerini hemen satmaya karar verebilecekleri gibi bazı zamanlarda ürünlerinin piyasa fiyatlarının artmasını beklemek isteyebilirler. Bu durumlarda ürünlerin depolanması ihtiyacı ortaya çıkmaktadır (Aboagye, 2023, s. 1). T.C. Ticaret Bakanlığının onay ve denetimine tabi kurulan lisanslı depolar bu amaca hizmet vermek amacıyla faaliyet göstermektedir. Ürünler depolara teslim edilmeden önce yetkili sınıflandırıcılar tarafından dolu tartım ve analiz işlemleri gerçekleştirilmektedir. Analizler tamamlandıktan sonra ürünler; kalite, tür ve miktar yapılarına göre sınıflandırılarak stok kayıtları açılmaktadır. Güven ortamında muhafaza edilmek için depolara getirilen ürünlerin sınıflandırma işlemi tamamlandığında ELÜS ile temsil edilme sürecine geçilmektedir. ELÜS'e bağlanan tarım ürünleri olası risklere karşı sigorta ile garanti altına alınmaktadır. "Lisanslı depoculuk tazmin fonu" muhtemel bir istenmeyen durum yaşandığında kaybın telafisi için devreye girmektedir. ELÜS'e bağlanan ürünler, TÜRİB platformunda alım ve satım işlemlerine konu olmaya hazır hale gelmektedir.

Ürünlerin lisanslı depolara kabul edilmesi için başvuruda bulunacak işlemcilerin izleyeceği aşamalar vardır. Bunlar genel hatlarıyla aşağıdaki gibidir:

- ✓ Banka veya aracı kuruluşlarda yatırımcı hesabı açtırılır. MKK sicil numaralı, hesap açıldığını gösteren dekont teslim alınır.
- ✓ TÜRİB yetkili acenteleri olarak kabul edilen ticaret borsalarına başvurularak TÜRİB platformu için yatırımcı kaydı oluşturulur.
- ✓ Yetkili sınıflandırıcılar ürünleri sınıflandırdıktan sonra, lisanslı depolar MKK'ya başvurarak ürünlerin belgeye bağlanması yani ELÜS'lerin oluşturulması sürecini tamamlar.

- ✓ ELÜS'ler oluşturulduktan sonra MKK veri tabanında muhafaza edilir. 12 haneli standart ISIN kodu lisanlı depolar tarafından Takasbank üzerinden alınır.

TÜRİB alım ve satım emirleri günlük olarak verilmektedir ve seans süresince geçerliliğini korumaktadır. İşlemlerin tamamlanabilmesi için girilen emirin karşı bir emirle eşleşmesi kuraldır. Alıcı ve satıcının TL ve ELÜS bakiyesi yeterli ise eşleşme gerçekleşmektedir. İki tür emir tipi bulunmaktadır (Elektronik Ürün Senedi Piyasası Yönergesi, 2021: m.7-8):

- 1) Limitli Fiyatlı Emir: Fiyat ve miktar girilerek verilen emirlerdir. Kısmi gerçekleşen emirler olabilir. Emirlerin gerçekleşmeyen kısmı, geçerlilik süresi dolana kadar bekletilmektedir.
- 2) Özel Emir: ELÜS için Yönetim Kurulu'nun belirlediği sınırları yani baz fiyatı aşan fiyat ve miktarlar için uygulanan emir türüdür. Ayrı Emir Defterlerinde takip edilmeleri gerekmektedir. Borsa dışında alıcı ve satıcıların anlaşmaya varmaları durumunda verilmektedir.

Her emir türünde, lisanslı depolar tarafından alınarak EKK'ya tanımlanmış, ELÜS'ün özelliklerinin ifade edildiği 12 haneli ISIN kodu vardır. Bu kod, uluslararası nitelikte bir menkul kıymeti temsil etmekle birlikte, emir girişlerinde ELÜS' e dair ISIN seçilerek giriş yapılmasını sağlamaktadır.

TÜRİB platformunda Emir Defterlerine kaydedilen emirler işleme dönüştürülürken sırasıyla iki kural uygulanmaktadır (Elektronik Ürün Senedi Piyasası Yönergesi, 2021: m.13):

- 1) Fiyat Önceliği Kuralı: Düşük fiyatlı satım emirleri, yüksek fiyata sahip satım emirlerinden önce; yüksek fiyata sahip alım emirleri ise düşük fiyatlı alım emirlerinden önce işleme dönüştürülmektedir.
- 2) Zaman Önceliği Kuralı: Fiyatlar eşit olduğunda dönüştürme işlemi önce kayıt edilen emirden başlamaktadır.

ELÜS işlemlerinde birim olarak "kg" kullanılmaktadır (1 kg = 1 ELÜS). Bir defada en az 500 kg, en fazla 200.000 kg emir iletilmesi kuralı vardır.

TÜRİB, ürün alıp satmak isteyen, Türkiye'nin dört bir yanındaki yatırımcıları kendisine çeken bir pazardır. TMO, TÜRİB platformundan alım ve satım yapabilen aktörlerden birisidir. Çiftçiler ürünlerini platform üzerinden satabildikleri gibi, TMO'nun belirlediği fiyatlardan TMO'ya da satabilirler. TMO'dan ürün satın almak istediklerinde ise aynı şekilde TÜRİB platformunu kullanarak işlemlerini gerçekleştirebilirler. TMO'dan alınan ürünlerin TÜRİB üzerinden satışına ise izin verilmemektedir (TÜRİB, 2023).

TÜRİB platformunda, aynı gün işlemleri (spot) alım ve satım işlemleri yapılmaktadır. İleri tarihli (türev) işlemler için teknik alt yapı hazırlıkları devam etmektedir. Online veya gerçek zamanlı olarak alım ve satım emirleri verildiğinde bu emirler emir defterlerine kaydedilmektedir. Daha sonra fiyat ve zaman önceliğine göre eşleştirme yapılmaktadır. Emir iletimlerinde MKK, bankalar ve aracı kuruluşlar tarafından ELÜS ve nakit kontrolleri yapılarak işlem kayıtları ile blokaj işlemleri oluşturulmaktadır.

Bir katılım finans ürünü olarak Katılım Bankaları tarafından kullanılan tevarruk yönteminde Londra Metal Borsasında platin alınıp satılmak sureti ile işlem gerçekleştirilmektedir (Kısacık,

2021, s. 54). TÜRİB hacminin artması ile birlikte ELÜS'ler alınıp satılmak sureti ile de teverruk işlemlerinin gerçekleşebileceği öngörülmektedir.

TÜRİB'in seans sonuçları gönderildiğinde Takasbank ve MKK tarafından para ve ELÜS takası yapılır. Alımları gerçekleşen ELÜS'e bağlı ürünler tekrar satılabilir veya depodan çekilerek tüketicilere sunulabilmektedir.

Tarım ürünlerini temsil özelliği taşıyan ELÜS'ler alım ve satıma konu edilerek el değiştirdiklerinde, MKK tarafından "ELÜS alım ve satım belgesi" oluşturulmaktadır ve işlemin taraflarına elektronik ortamda iletilmektedir. ELÜS alım ve satım belgesi düzenlenmesi zorunlu kabul edilen belgeler arasında sayılmıştır ve ayrıca herhangi bir fatura veya benzeri belge düzenlenmesi yapılmamaktadır. ELÜS alım ve satım belgelerinin kanuni süreler içinde istenildiğinde ibraz edilmek üzere saklanması esastır (452 Sıra No'lu VUK Tebliği).

Lisanslı depolardaki tarım ürünlerinin hacze konu olması mümkündür ancak elektronik ürün senedine bağlanmış olması gerekmektedir. Diğer bir ifade ile lisanslı depoların koruması altındaki dayanak varlık olarak kabul edilen ürünlerin yalnızca ELÜS'ler aracılığıyla haczi yapılabilmektedir (5300 Sayılı Kanun, m:17).

5. ELÜS İşlemlerinde Vergisel ve Mali Teşvikler

Tarım ürünlerine yönelik ticari yapının gelişmesi amacıyla başlatılan lisanslı depoculuk sistemleri, tarımda dijital platformlara davetiye çıkararak yepyeni boyutlara ulaşmıştır. ELÜS piyasasının TÜRİB platformunda tek bir çatıdan işlerlik kazanmaya başladığı 2019 yılından günümüze kadar gelinen süreçte işlem hacimleri bakımından büyük atılımlar yaşanmıştır. İstatistiki veriler incelendiğinde verilen devlet teşviklerinin yeni girişimlerin önünü açtığı açıkça görülmektedir. ELÜS aracılığıyla ticarete konu olan ürünlerde kazanç sahipleri, 2023 yılı sonuna kadar zirai stopajlardan % 2, Kurumlar Vergisinden % 25, KDV'den % 1 oranında vergi muafiyetinden yararlanmaktadır (Lidaşder, 2023). Türkiye'de lisanslı depoculuk sistemi ve ürün senetlerine dair verilen destekler aşağıdaki gibidir:

5.1. Gelir vergisi ve kurumlar vergisi istisnaları

193 Sayılı Gelir Vergisi Kanununun geçici 76. maddesinde, "5300 Sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu" na göre düzenlenen ELÜS'lerin elden çıkarılmasından doğan kazançların gelir ve kurumlar verisinden 31.12.2018 tarihine kadar istisna olduğu belirtilmiştir. 17.01.2019 kabul tarihli 7161 No'lu "Vergi Kanunları İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" ile geçici maddedeki istisna süresi

31.12.2023 olarak değiştirilmiştir. Bu sürenin ilerleyen yıllarda tekrar uzatılabileceği tahmin edilmektedir. Ayrıca istisna edilen bu kazançlar üzerinden vergi tevkifatı yapılması söz konusu değildir.

Özellikle yeni hayata geçirilen uygulamaların teşvik edilmesi için çeşitli yöntemler kullanılmaktadır. Vergi istisnaları uygulanan teşvik yöntemlerinin başında gelmektedir. ELÜS'ler için uygulanan vergi istisnaları Tablo 4'de de görüleceği üzere yıllar itibari ile ELÜS işlem hacimlerini artırmaktadır.

5.2. Katma değer vergisi (KDV) istisnası

KDV istisnası, tarım ürünlerinin borsada işlem görmesi yani ELÜS'ler aracılığı ile TÜRİB'e dâhil edilmesi aşamasında yatırımcıları teşvik etmektedir. İşleme dâhil olacak kişi ve kuruluşlar KDV istisnasından faydalanmak sureti ile yatırımlarını gerçekleştirebilmektedir.

3065 No'lu KDV Kanunu'nun 1. maddesinde ticari, sınai ve zirai faaliyetler sonucunda yapılacak teslimlerin KDV'ye tabi olacağı hükmü yer almakla birlikte 13. maddesinde vergiden müstesna edilecek teslim ve hizmetlerin neler olduğu sıralanmıştır. Bu bölümdeki 13/ğ fıkrasında "5300 Sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu" na göre düzenlenen ELÜS'lerin ürün borsaları aracılığı ile ilk teslimlerinin tam istisna kapsamında işleme tabi olacağı bilgisi yer almaktadır. 3065 No'lu KDV Kanunu'nun 14/4-t. maddesinde ise ELÜS'e tabi ürünlerin lisanslı depolardan çekilinceye kadar alım-satımına konu olması kısmi istisna kapsamına alınmıştır. İlgili maddeler birlikte değerlendirildiğinde, tarım ürünlerinin depolardan çıkana kadar yapılan işlemlerin KDV'den istisna edildiği anlaşılmaktadır.

5.3. Damga vergisi istisnası

İspat niteliği taşıyan belgelerin onaylanması damga vergisine tabidir. Özellikle resmi işlemlerde kişi ve kuruluşların damga vergisi ödemesi gerekmektedir. Damga vergisi istisnası işlemlerde ortaya çıkan prosedürü azaltmaktadır.

488 No'lu Damga Vergisi Kanunu'nun 2 sayılı tablosunda damga vergisinden istisna edilen kâğıtların neler olduğu sıralanmaktadır. İlgili kanunun 2/IV-40. bendinde "5300 sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu" bağlamında, mudi ve lisanslı depo işletmesinin aralarında düzenledikleri sözleşme, belge ve ürün senetlerinin damga vergisinden istisna olduğu belirtilmiştir.

5.4. Sıfır faizle kredi kolaylığı (yatırım ve işletme finansmanı)

Çiftçiler, yatırımcılar, tüccarlar, işletmelerinin ihtiyaç duyduğu sermaye desteği için sahip oldukları senetleri bankalara rehin göstererek kredi talep edebilmektedirler. Bankalar tarafından ELÜS değerinin % 100'üne kadar kredi tahsisi yapılması mümkündür. Kredilerin vadesi 1 yıla kadar çıkabilmektedir. Kullanılan kredilerde BSMV oranı % 5 değil % 1 olarak uygulanmaktadır. 23.02.2023 tarihinde RG'de yayımlanan 6832 Sayılı Cumhurbaşkanı Kararı'na göre Ziraat Bankası tarafından verilen "lisanslı depoculuk yatırım kredisi" desteği 75.000.000,00 TL üst limitle ve % 50 faiz indirimi ile devam edecektir. Ayrıca lisanslı depoya ürün teslimi gerçekleştiren üreticilere, ellerinde bulundukları ELÜS'lerin % 100'ü indirim oranında 7.500.000,00 TL üst limite kadar "işletme finansman kredisi" desteği verilebileceği ilan edilmiştir.

Tarım ürünleri ilk hasat edildiği dönemlerde arz talep dengesi sebebi ile düşük fiyata satılırken ilerleyen dönemlerde fiyat artışları ortaya çıkabilmektedir. Kredi desteğinin en önemli avantajı, tarım üreticilerinin finansman ihtiyacı olduğu dönemlerde ürünlerini düşük fiyattan satmak zorunda kalmamasıdır. Fiyatların artış gösterdiği dönemlerde satış yapmak özellikle tarım üreticilerinin emeğinin karşılığını almasını sağlamaktadır.

5.5. Yatırım teşvik belgesine bağlı verilen destekler

2012/3305 Sayılı "Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar" başlıklı Bakanlar Kurulu Kararının 17. maddesinde "öncelikli yatırım konuları" sıralanmıştır. 2017/10111 sayılı kararla 17. maddeye "r" bendinin eklenmesi ile "lisanslı depoculuk yatırımları" da öncelikli konular arasına dâhil olmuştur. Böylece 1. 2. 3. 4. 5. bölgelerde kurulan lisanslı depolar 5. bölgede, 6. bölgede kurulacak depolar da bulunduğu bölgesinde değerlendirilip, desteklerden faydalanacaktır. Bu kapsamda ilgili karara göre verilen destekler;

- ✓ KDV istisnası
- ✓ Faiz desteği
- ✓ Gümrük vergisi muafiyeti
- ✓ Sigorta primi işveren hissesi desteği
- ✓ Sigorta primi desteği
- ✓ Gelir vergisi stopaj desteği
- ✓ Vergi indirimi olarak sıralanmaktadır.

5.6. Kira, nakliye ve analiz desteği ücreti verilmesi

Tarım ürünleri lisanslı depolarda saklandığında, ELÜS'e bağlı olarak kira, nakliye ve laboratuvar analizleri konularında üretici ve yatırımcılara destekler verilmektedir. Tarımsal Üretim Kayıt Sistemi (TÜKAS) ve Çiftçi Kayıt Sistemi'nde (ÇKS) kaydı bulunan üretici veya üretici örgütlerine en fazla 6 ay süreyle kira desteği yapılmaktadır. Kiralama avantajı işletmeleri depo inşa maliyetinden kurtarmaktadır (Yemişçi, 2004, s. 7). Lisanslı depoculuk destekleme ödemelerinin ne kadar olduğu Tablo 5'te verilmiştir (2021/30 No'lu Tebliğ, m: 6).

Tablo 5. ELÜS'e konu tarım ürünlerine verilen destekler

Ürün	Kira Ücreti (TL/ton)	Nakliye Ücreti (TL/ton)	Desteğe Üst (Ton)	Tabi Sınır	Analiz Ücreti (TL/analiz)
Buğday, Arpa, Yulaf, Çavdar, Mısır, Çeltik, Pirinç	6	25	30		25
Mercimek, Nohut, Fasulye, Soya Fasulyesi	8	25	30		25
Ayçiçeği	10	25	30		25
Pamuk	25	25	30		12
Fındık	15	100	7,5		6
Antep fıstığı	30	100	7,5		25
Kuru Kayısı ve kuru üzüm	30	100	7,5		50
Zeytin, Zeytinyağı	15	25	30		15

(Kaynak: 2021/30 No'lu Lisanslı Depolarda Muhafaza Edilen Tarımsal Ürünler İçin Destekleme Ödemesi Yapılması Hakkında Tebliğ, 2021.)

Kira, nakliye ve analiz desteklerinden ürünü lisanslı depoya ilk teslim sırasında yararlanılabilmektedir. Lisanslı depoculuk sisteminde ürünün, el değiştirmek yoluyla ticarete konu olması desteklerin kapsamına girmemektedir (2021/30 Numaralı Tebliğ, m: 6/c).

Kira desteği için; lisanslı depodan alınan “depo kira ücreti faturası”nın, nakliye desteği için; ELÜS ihraç formunun, analiz desteği için; “kasa alındısı makbuzu” nun Tarım il veya İlçe Müdürlüklerine sunulması gerekmektedir (2021/30 Numaralı Tebliğ, m: 11).

6. Literatür Araştırması

Yapılan literatür araştırmalarında, elektronik ürün senetleri ve lisanslı depoculuk sistemini konu alan çalışmalar incelenmiştir. Çalışmaların büyük çoğunluğunda elektronik ürün senetlerinin İslami bir finansal araç olarak kullanılabilmesi, genel uygulanabilirliği ile sistemin sunduğu vergisel ve mali destek mekanizmaları incelenmiştir. TÜRİB piyasasına dâhil olan yatırımcıların yaptıkları işlemlerin nasıl muhasebeleştirileceği konusunda örneklendirme sunan

bir incelemeye rastlanmamıştır. Bu nedenle çalışmanın diğer çalışmalara göre farklı bir katkıyla literatüre dâhil olması hedeflenmektedir.

Yiğit (2019) çalışmasında ELÜS işlem hacimlerinin seyrini 2016 yılından 2019 yılına kadar geçen zaman aralığında ele almıştır. Vergi teşviklerinin işlem sürecindeki artışa olan etkisinin değerlendirildiği çalışmanın sonucunda çiftçi ve yatırımcıların tercih ettiği bir finansal sistemin oluştuğunun tespiti yapılmıştır.

Ergin ve Çına Bal (2020) çalışmalarında lisanslı depoculuk sisteminin sağlayacağı faydalar üzerinde durarak, ELÜS'lerin işleyişi hakkında bilgi sunmuşlardır. Özellikle tarım ürünlerinin mülkiyetinin fiziki teslim olmaksızın el değiştirebilmesinin gıda fiyatlarının oluşumunu daha dengeli hale getireceğini belirtmişlerdir. Sisteme yönelik verilen devlet teşvik ve destekleri de çalışma kapsamında ele alınan konular arasındadır.

Kazancı (2021) elektronik ürün senetlerinin dayanak varlık olarak kullanılmasının sukuk ihraçlarına etkisi üzerinde durduğu çalışmasında farklı sukuk ihraç yapılarını modellerken ELÜS'leri dayanak varlık olarak kabul etmiştir. Çalışmanın sonucunda ise ELÜS'lerin dayanak varlık olabilmesinin, katılım bankalarından çiftçilere kadar pek çok ekonomik birime finansal kaynak oluşturacağı belirtilmiştir.

Aslan (2022) araştırmasında 2019 ile 2021 yılları arasındaki ELÜS işlem hacimlerine dair istatistiki verileri incelemiştir. Çalışmanın sonucunda lisanslı depoların fiili açıdan kapasitelerinin yetersiz olduğu ileri sürülerek, işlemlerin taraflar arasında harici anlaşmalar yoluyla genellikle vergi avantajı sağlamak amacıyla yapıldığı belirtilmiştir. Belirli ürünler dışında ELÜS kullanımının kısıtlı olmasının ve lisanslı deposu olan ürünlerin de borsada işlem hacimlerinin sınırlı olmasının konuya dair üzerinde durulması gereken durumlar olduğu ifade edilmiştir.

Shao vd. (2022) çalışmalarında lisanslı depoculuk sisteminin tarım ürünleri ticaretinde aracılardan payını azaltarak küçük çiftçilerin pazarını canlandırmayı amaçladığını ileri sürmüşlerdir. Ayrıca blok zinciri teknolojisinin lisanslı depoculuk sisteminde kullanılmasıyla finans kurumlarının da çiftçilere kredi vermeden önce depo makbuzlarını kolayca doğrulayabileceklerini ifade etmişlerdir.

Özsoy Çalış, Babuşcu ve Hazar (2022) çalışmalarında lisanslı depoculuk sisteminin temelinde yer alan ELÜS'lerin finansman erişimine sağladığı kolaylıklar üzerinde durmuşlardır. ELÜS rehini karşılığı kullanılan kredi imkânlarının artmasına rağmen, ELÜS sahipleri için aynı paralellikte bir finansman yöntemi olmadığı tespit edilmiştir. Bu durumun nedenleri arasında

günümüzde tarım üreticilerine sunulan alternatif kredi imkânlarının olması, ELÜS karşılığı kullanılacak kredilerin belirli bir oranla sınırlandırılmış olması belirtilmiştir.

Mollaahmetoğlu ve Yaşar Akçalı (2022) çalışmalarında Amerikan Dolar Endeksi (DXY) ve ABD Dolar kuru ile TÜRİB platformunda hububat, buğday, arpa ve mısır ürünlerine ait işlem gören ELÜS endeks verileri arasındaki nedensellik ilişkisi analiz edilmiştir. Bulgulara göre, ABD Dolar endeksi ve kurlarında yaşanabilecek şoklara karşı buğday endeksinin pozitif tepki verdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Kovačević vd. (2023) çalışmalarında depo makbuzlarının kredi sağlama konusunda umut verici bir finansal araç olarak ortaya çıktığını vurgulamışlardır. Ayrıca depo makbuzlarının finans kurumlarına da alternatif bir yatırım fırsatı sunduğunu belirtmişlerdir.

Tengiz ve Ayyıldız (2023) çalışmalarında tarım üreticilerinin lisanslı depoları tercih etme nedenleri üzerinde durmuşlardır. Yozgat ili Yerköy ilçesinde tarım üreticilerine yapmış oldukları anket çalışması sonucunda devlet teşviklerinin kaldırılmasının tarım üreticilerinin lisanslı depoları kullanma eğilimini azaltacağı bulgusuna ulaşmışlardır.

Doğan ve Özulucan (2023) çalışmalarında lisanslı depoculuk sistemi ve elektronik ürün senetlerine dair genel bilgiler vererek, üretilen ürünlerin TÜRİB platformuna gelinceye kadar ve sonrasında tabi olacağı işlemleri açıklamışlardır. Çalışmanın kapsamında konuya dair sağlanan vergi avantajları çeşitli vergi türleri açısından ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Çalışmanın sonunda sadece çiftçilerin değil tarımsal ticarete yer alacak tüm aktörlerin elektronik ürün senetleri hakkında bilgi sahibi olmasının gerekliliği vurgusu yapılmıştır. Ayrıca vergisel destek mekanizmasının üretim sonrasında değil, üretim öncesinde verilmesinin üretimi artırarak bu sistemi daha verimli ve işler hale getirebileceği önerisi sunulmuştur.

7. TÜRİB Piyasasında Uygulamalı Muhasebe İşlemleri

7.1. Çalışmanın önemi ve amacı

Türkiye, zengin toprak yapısının varlığı sayesinde tarıma elverişli üretim yapısını her geçen gün daha iyi seviyelere çıkarma çabasında olan bir ülke konumundadır. Bu amaçla üreticileri ve işletmecileri destekleyen tarım politikaları geliştirilmeye devam etmektedir. Tarımsal ürünlerin arz ve talep dengesinin sağlanması ülke ekonomilerinin gelişimini doğrudan etkilemektedir. Tarım ürünlerinin üreticisine sağlayacağı katma değer, sürdürülebilirlik açısından önemlidir. Bununla birlikte tüketicilerin talep ettikleri mallara kolay erişim sağlayabilmeleri de madalyonun diğer yüzüdür. Tarım sektöründe uygulanacak sistemlerin belirli kurallar çerçevesinde bu dengeyi en iyi sağlayacak şekilde oluşturulması ve uygulanması

gerekmektedir. Merkezi depolama sistemleri, dünya genelinde pek çok ülkede uygulanabilen sistemler haline almaya başlamıştır. Standart kuralların hâkim olduğu depolar sayesinde, üreticiler ürettiği ürünlerini güvenli ve korunaklı olarak bu yerlere transfer edebilmektedirler. Türkiye’de “Lisanslı depoculuk sistemi” olarak adlandırılan sistem sayesinde depoya kabul edilen ürünlerin karşılığında ürün senetleri oluşturulmaktadır. Çiftçi ve yatırımcıların, ellerinde bulundurdukları elektronik niteliğe haiz bu senetler karşılığında teminat verebilmeleri mümkündür. Finansal açıdan tercih edilebilirliği artan bir yatırım aracı olma özelliği de gösteren elektronik ürün senetleri (ELÜS), Türkiye Ürün ve İhtisas Borsası A.Ş (TÜRİB) platformunda alım ve satıma konu olmaktadır. Elektronik ürün senetleri ile gerçekleştirilecek tarımsal ürünlerin çeşitliliğinin fazla olması, gerçekleştirilen işlem hacimlerinin yıllar itibariyle artış göstermesine neden olmaktadır. Tarım ekonomisinin gelişmesine hizmet eden bu sistemin kullanımının artırılmasında devlet teşviklerinin yapıcı özelliği bulunmaktadır. Bu çalışmanın amacı, tarım sektörünün üretim yapısını olumlu etkileyen ELÜS ve teşvikler hakkında bilgi vererek, işletmeler açısından ilgili muhasebe işlemlerinin nasıl gerçekleştiğini uygulamalı bir şekilde ortaya koymaktır.

7.2. TÜRİB platformundan ticari amaçlı ELÜS alım ve satım işleri

Devlet memuru olan “A” gerçek kişisi, 01.08.2023 tarihinde TÜRİB üzerinden, internet ortamında ticaret amacıyla Kg fiyatı 6,00 TL’den, 10.000 kg 1. sınıf ekmeçlik buğdayı 60.000,00 TL’ye almıştır. Bu alım karşılığında “A” kişisi, 60.000,00 TL değerinde ELÜS sahibi olmuştur. “A” şahsı, sahip olduğu ELÜS’leri 10.08.2023 tarihinde ev hanımı statüsündeki “B” gerçek kişisine TURİB üzerinden 65.000,00 TL’ye satmıştır. Tahıl ürünleri ticareti ile uğraşan ABC Tarım Ürünleri A.Ş., 10.000 kg 1. sınıf ekmeçlik buğdayın karşılığı olan ELÜS’ü ev hanımı “B” den, 01.09.2023 tarihinde TÜRİB platformundan ticaret amacıyla kg fiyatı 7,34 TL’den 73.400,00 TL’ye satın almıştır. Bu alım karşılığında 73.400,00 TL değerinde ELÜS artık tahıl ticareti ile uğraşan ABC Tarım Ürünleri A.Ş.’nin olmuştur. ABC Tarım Ürünleri A.Ş. 01.09.2023 tarihinde TÜRİB’den internet ortamında ELÜS ile aldığı ekmeçlik buğdayı yine TURİB üzerinden 08.09.2023 tarihinde kg fiyatı 8 TL’den toplam 80.000,00 TL’ye satmıştır.

03.06.2015 tarihli, “452 Sıra No’lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği”nin 3/1 kısmında “5300 sayılı Kanun kapsamında lisanslı depo işletmelerinde depolanan tarım ürünlerinin bu ürünleri temsil eden ELÜS vasıtasıyla alım satımında her bir el değiştirme aşamasında EKK tarafından ELÜS alım satım belgesi düzenleneceğinden ELÜS alım satımına taraf olanlar bu işlem için ayrıca fatura veya diğer herhangi bir belge düzenlemeyecek, alım satım işlemi EKK tarafından

kendisine iletilen bilgilere göre düzenlenen ELÜS alım satım belgesi ile tevsik edilecektir.” ifadesi göz önünde bulundurulduğunda, ekmeklik buğday satıcısı / alıcısı olan devlet memuru “A” ve Ev Hanımı “B” tarafından herhangi bir belge düzenleme işlemi yapılmamıştır.

ABC Tarım Ürünleri A.Ş.’ye fatura düzenlenmemiş ancak alınan ELÜS’e istinaden ABC Tarım Ürünleri A.Ş. aldığı ekmeklik buğdayı muhasebe kayıtlarına geçirmiştir. Ayrıca “3065 Sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu” 13/ğ maddesi ile “5300 sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu” na göre düzenlenen ürün senetlerinin, ihtisas/ticaret borsaları aracılığıyla teslimi KDV’den istisna edildiği için KDV ödenmemiştir.

a) ABC Tarım Ürünleri A.Ş. tarafından ELÜS satın alınması

ABC Tarım Ürünleri A.Ş. tarafından ELÜS satın alındığında muhasebe yevmiye kaydı aşağıdaki gibidir:

1.09.2023	BORÇ	ALACAK
118 DİĞER MENKUL KIYMETLER HESABI	73.400,00	
118.01 ELÜS Ekmeklik Buğday Hesabı 73.400		
102 BANKALAR		73.400,00
102.01 “A” Bankası 73.400		
TÜRİB'den ELÜS ile ekmeklik buğday alımı		

ELÜS satın alınmasında yukarıda yapılan yevmiye kaydında 118 Diğer Menkul Kıymetler hesabı alt hesap açılarak kullanılsa da Tekdüzen Hesap Planında boş olan 114 nolu hesap doğrudan 114 ELÜS hesabı olarak kullanılmak sureti ile de kayıt gerçekleştirilebilmektedir. Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK) tarafından yayınlanan “Finansal Raporlama Standartlarına Uygun Hesap Planı Taslağı” ELÜS’lerin kullanımının yaygınlaşacağı öngörüsü ile yeniden revize edilerek söz konusu taslakta ELÜS için de bir hesap kullanılması önerilmektedir.

b) ABC Tarım Ürünleri A.Ş. tarafından ELÜS’ün satılması

ABC Tarım Ürünleri A.Ş. tarafından ELÜS satıldığında muhasebe yevmiye kaydı aşağıdaki gibidir:

8.09.2023	BORÇ	ALACAK
102 BANKALAR	80.000,00	
102.01 "A" Bankası 80.000		
118 DİĞER MENKUL KIYMETLER HESABI		73.400,00
118.01 ELÜS Ekmeklik Buğday Hesabı 73.400		
645 MENKUL KIYMET SATIŞ KARLARI		6.600,00
645.01 ELÜS Ekmeklik Buğday Satış karı 6.600		
TÜRİB'den ELÜS ile ekmeklik buğday satışı		

ABC işletmesi elde edilen kârı mali tablolarında gösterecek ancak vergi dairesine geçici vergi beyannamesi verirken 5300 Sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu Kapsamında TÜRİB üzerinden yaptığı bu ticarete ilişkin elde ettiği karı; beyannamenin "Zarar Olsa Dahı İndirilecek İstisna Ve İndirimler" kısmında "5300 sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu Kapsamında Düzenlenen Ürün Senetlerinin Elden Çıkarılmasından Doğan Kazanç İstisnası (193 Sayılı GVK, Geçici Madde 76)" bölümünde göstermek suretiyle elde edilen kazanç vergiden istisna tutulacaktır.

7.3. TÜRİB üzerinden ürünlerin fiziki olarak çekilmesi

Ekmeklik buğday unu imalatı sektöründe faaliyet gösteren DEF Un Üretim A.Ş. 01.09.2023 tarihinde TÜRİB'den internet ortamında kg fiyatı 7,50 TL'den, 10.000 kg ekmeklik buğdayı 75.000,00 TL'ye almıştır. Bu alım karşılığında 75.000,00 TL değerinde ELÜS alınmıştır. Daha sonra 20.09.2023 tarihinde "DEF Un Üretim A.Ş." ELÜS ile aldığı ekmeklik buğdayı lisanslı depodan kendi kamyonu ile fiilen çekmiştir. Şirket, ekmeklik buğdayın lisanslı depoda kaldığı süre için 1.000,00 TL + KDV depo kira bedeli ödemiştir.

"5300 Sayılı Lisanslı Depoculuk Kanunu" kapsamında düzenlenen ELÜS'e tabi ürünler, depodan çekilmek istendiğinde, ilgili kişilere teslim aşaması ile birlikte KDV ortaya çıkmaktadır ve vergiyi doğuran olay, ürün depodan çekildiği anda meydana gelmektedir. Teslim işlemi ile birlikte doğan KDV işlemlerinin yerine getirilmesinden, vergi sorumlusu sıfatıyla lisanslı depo işletmecileri sorumlu tutulmaktadır. Lisanslı depo işletenler, ürün senedinin borsada en son işlem gördüğü değerini göz önüne alarak KDV tutarını hesaplarlar (3065 Sayılı KDV Kanunu, m: 1/3-d, 9/3 ve 10/k).

Lisanslı Depo işletmecileri, ekmeklik buğdayın çekilme gününde, ürünün lisanslı depoda en son işlem gördüğü borsa değeri üzerinden "Lisanslı Depo İşleticileri İçin Katma Değer Vergisi Tahsilât Belgesi" ni düzenleyip asıl nüshayı alıcı DEF Un Üretim A.Ş.'ye vermiştir. "Lisanslı Depo İşleticileri İçin Katma Değer Vergisi Tahsilat Belgesi" nde KDV tutarı 750 TL (750.000

x %1) olarak hesaplanmıştır. DEF Un Üretim A.Ş. ödediği bu KDV'yi indirim konusu yapabilecektir (KDV Uygulama Tebliği, 4.18.4. Ürün Senetlerinin Ürünü Depodan Çekecek Olanlara Teslimi ve Sorumluluk Uygulaması).

a) DEF Un Üretim A.Ş. tarafından ELÜS satın alınması

DEF Un Üretim A.Ş. tarafından ELÜS satın alındığında muhasebe yevmiye kaydı aşağıdaki gibidir:

1.09.2023	BORÇ	ALACAK
118 DİĞER MENKUL KIYMETLER HESABI	75.000,00	
118.01 ELÜS Ekmeklik Buğday Hesabı 75.000		
102 BANKALAR		75.000,00
102.01 "A" Bankası 75.000		
TÜRİB'den ELÜS ile ekmeklik buğday alımı		

b) DEF Un Üretim A.Ş. tarafından ELÜS'e konu ürünün depodan çekilmesi

Lisanslı depodan fiziken çekilen ürünün muhasebe kaydı aşağıdaki gibidir:

20.09.2023	BORÇ	ALACAK
150 İLK MADDE VE MALZEME	75.000,00	
150.01 Ekmeklik Buğday Hesabı 75.000		
118 DİĞER MENKUL KIYMETLER HESABI		75.000,00
118.01 ELÜS Ekmeklik Buğday Hesabı 75.000		
TÜRİB'den ELÜS ile alınan ekmeklik buğday lisanslı depodan çekilmesi		

Gerçekleştirilen buğday alımı artık yatırım amaçlı olmaktan çıkmıştır ve üretimde kullanılmak üzere alınan hammadde temini konumuna gelmiştir.

c) DEF Un Üretim A.Ş. tarafından KDV ödemesi

KDV ödemesine ilişkin muhasebe yevmiye kaydı aşağıdaki gibidir:

20.09.2023	BORÇ	ALACAK
191 İNDİRİLECEK KATMA DEĞER VERGİSİ	750,00	
191.01 İndirilecek KDV % 1 750		
102 BANKALAR		750,00
102.01 "A" Bankası 750		
Ekmeklik buğday lisanslı depodan çekilmesi ile ödenen KDV		

Lisanslı depo tarafından DEF Un Üretim A.Ş. adına düzenlenen “Lisanslı Depo İşleticileri İçin Katma Değer Vergisi Tahsilat Belgesi” nde KDV tutarı 750 TL (750.000 x %1) olarak hesaplanmıştır.

d) DEF Un Üretim A.Ş. tarafından kira ödemesi

DEF Un Üretim A.Ş. tarafından kiranın ödemesine ilişkin muhasebe yevmiye kaydı aşağıdaki gibidir:

20.09.2023	BORÇ	ALACAK
730 GENEL ÜRETİM GİDERİ	1.000,00	
730.19 Üretim İle İlgili Kira gideri		
191 İNDİRİLECEK KDV	200,00	
191.20 İndirilecek KDV % 20 200		
102 BANKALAR		1.200,00
102.01 “A” Bankası 1.200		
Lisanslı Depodan Çekilen Ekmeklik Buğday İçin Ödenen Kira Bedeli		

SONUÇ VE ÖNERİLER

Küresel dünyada yaşanan gelişmişlik maratonuna ev sahipliği yapan sektörlerden birisi de tarım sektörüdür. Tarım alanında güçlü bir yapıyla ekonomisine yön vermek isteyen ülkeler, kendi sınırlarının dışındaki dünya dinamiklerini de takip etmek durumundadırlar. Bu amaç için, devletlerin daima tarım reformları yaparak, kalkınmayı destekleyecek politikalar geliştirmeleri ve uygulamaları gerekmektedir. Lisanslı depo sistemleri bir tarım politikası olarak pek çok ülkede uygulanmaktadır. ABD gibi gelişmiş ülkelere kıyasla Türkiye’de oldukça yeni bir yapılanma olarak değerlendirilebilecek lisanslı depoculuk, 2005 yılında kanuni alt yapının tamamlanması ile uygulamaya girmiştir.

Lisanslı depoculuk sistemi ELÜS piyasasının oluşmasına zemin oluşturmuş ve tarımda ticaretin güvenli bir şekilde gerçekleştirilmesini mümkün hale getirmiştir. ELÜS ile temsil edilen ve belli standartlar çerçevesinde sınıflandırılmış tarım ürünleri, sağlıklı piyasa fiyatları üzerlerinden arz ve talep dengesi sağlama amacına hizmet etmektedir.

ELÜS piyasasının işlemcileri yalnızca tarımsal üretim gerçekleştiren çiftçiler değildir. Örnek muhasebe uygulamalarının gerçekleştirildiği son bölümde de görüldüğü üzere, TÜRİB piyasası, ev hanımlarından, doktorlara, mühendislere, farklı bir sektörde faaliyet gösteren işletmelere kadar pek çok yatırımcıya açık bir sistemdir. Lisanslı depolarda muhafaza edilen

ürünler, yılın her döneminde satışa konu olabileceği için ürün pazarlamasında etkin piyasa fiyatlarından yararlanma imkânını sunmaktadır.

Tarım üreticileri için ürünlerin sağlıklı koşullarda depolanması ve bozulmadan muhafazası ek maliyet oluşturmaktadır. Bireysel olarak depolanan ürünlerin pazarlanması da sorun teşkil edebilmektedir. TÜRİB piyasası varlığı sayesinde tarım üreticilerinin depolama ihtiyacı ortadan kalkmaktadır. Tarım ürünleri sınıflandırılarak ELÜS ile belgelendirileceği için tarım üreticilerinin ürünlerini daha uygun koşul ve fiyatlarda pazarlama imkânı ortaya çıkacaktır.

TÜRİB platformunda işlem yapan yatırımcılar nakliye, kira, analiz vb. destekleri ile vergisel istisnalardan yararlanmaktadır. Türkiye’de ELÜS’ler için uygulanan vergisel ve mali teşvikler ELÜS işlem hacimlerini arttırmaktadır.

Katılım finans ürünlerinden tevrruk yönteminde hâlihazırda Londra Metal Borsasında platin üzerine işlem yapılırken ELÜS işlem hacminin genişlemesi ile tevrruk yönteminin de sisteme dâhil olabileceği beklenmektedir. Tevrruk yönteminin de ELÜS piyasasına entegre olması ile ELÜS işlem hacminin daha da genişleyeceği öngörülmektedir.

ELÜS sahibi yatırımcılar, bankaların finansman desteğinden yararlanmak istediklerinde, ellerinde bulunan senetleri teminat gösterebilmektedirler. ELÜS’lerin teminata uygun yapısı, özellikle tarım sektöründeki çiftçilerin finansal kaynağa ihtiyaç duydukları dönemlerde, ellerindeki ürünü satmak zorunda kalmadan, destek mekanizması olarak rahatlıkla bankalara başvurabilmelerini sağlayan bir uygulamadır. Bu durum ELÜS yatırımcılarına alternatif bir finansman kaynağı oluşturmaktadır.

Literatür incelendiğinde lisanslı depoculuk sistemi ve ELÜS uygulamalarına dair birçok çalışma yer almasına rağmen ELÜS’lerin muhasebe süreçlerini ele alan çalışmalara rastlanmamaktadır. Çalışmada örnek olaylar kurgulanarak ELÜS uygulamalarının işletmeler açısından muhasebe süreçleri çözümlenmiş ayrıca vergisel teşvikler de muhasebe kayıtlarında gösterilmiştir. ELÜS işlemlerinin muhasebe uygulamalarının ortaya konulduğu çalışmanın muhasebe alanındaki teorisyen ve uygulayıcılara yol gösterici olması beklenmektedir.

KAYNAKÇA

- Aboagye, A. (2023). Structuring African warehouse receipt systems to succeed. *Athens journal of business & economics*, 9, 1-18. <https://doi.org/10.30958/ajbe.X-Y-Z>
- Aslan, M. (2022). Tarım sektörünün sorunlarının çözümünde elektronik ürün senedinin kullanımı ve sağlanan vergi teşvik unsurlarının etkisi, fındık piyasası ELÜS kullanımı. *Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(27), 293-322. doi: 10.34189/asbd.9.27.004
- Cindawati, J. (2021). Equality of the parties in international trade agreements with guaranteed warehouse receipt system financing. *Multicultural Education*, 7(5), 276-283.
- Coulter, J. & Onumah, G. (2002). Role of warehouse receipt systems in enhanced commodity marketing and rural livelihoods in Africa. *Food Policy*, 27 (4), 319-337. doi.org/10.1016/S0306-9192(02)00018-0
- Doğan, Z. & Özulucan, A. (2023). Lisanslı depoculuk sistemi ve elektronik ürün senetleri ile ilgili sağlanan vergi ve diğer mali destekler. *Vergi Raporu*, 281, 42-56.
- Ergin, A. & Bal, E. Ç. (2020). Türkiye’de lisanslı depoculuk sistemi, elektronik ürün senedi ve Türkiye ihtisas borsası. *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi*, 3(4), 261-272. DOI:10.26677/TR1010.2020.359
- Hekimoğlu, B. & Altındeğer M. (2006). Tarım ürünleri lisanslı depoculuk sistemi ve etkileri. https://samsun.tarimorman.gov.tr/Belgeler/Yayinlar/Tarimsal_strateji/tarim_urunleri_1_isansli_depoculuk_sistemi_ve_etkileri.pdf (Erişim Tarihi: 02.07.2023)
- İçöz Peker, G. (2019). *Türkiye’de enflasyon ve çözüm önerisi olarak lisanslı depoculuk sistemi*. (YÖK Tez Merkezi, Yüksek Lisans). Marmara Üniversitesi.
- İzmir Ticaret Borsası (2023), Projeler/ELİDAŞ, <https://itb.org.tr/Sayfa/67-projeler--ege-tarim-urunleri-lisansli-depoculuk-as-elidas> (Erişim Tarihi:05.0.2023)
- Karabaş, S. & Gürler, Z.A. (2010). Lisanslı depoculuk sisteminin işleyişi ve Türkiye’de uygulanabilirliği. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 196-210.
- Kazancı, F. (2021). Sukuk ihraçlarına yeni bir dayanak varlık önerisi olarak elektronik ürün senetleri (ELÜS). *Adam Academy Journal of Social Sciences*, 11(1), 169-202. doi: 10.31679/adamakademi.769474
- Kısacık, H. (2021). Teverruk ve muhasebe süreci. *Journal of Emerging Economies and Policy*, 6(SI), 52-62. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1929822> (Erişim Tarihi: 08.09.2023)
- Kısacık, H. & Çakar, R. (2023). Muhasebe eğitiminde hikâyeleştirme (storytelling) ve uygulama önerileri. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 16(1), 109-123. doi: <https://doi.org/10.29067/muvu.1191428>
- Kovačević, V., Rajnović, L., & Vuković, P. (2023). Warehouse receipt finance in the agricultural sectors: Lessons learned in Serbia. *Ekonomika*, 69(1), 59-68.
- LİDAŞDER, (2023). Teşvik ve devlet yardımları. <https://lidasder.org.tr/destek-ve-tesvikler/tesvik-ve-devlet-yardimlari/> (Erişim Tarihi: 05.08.2023)

- Mollaahmetoğlu, E. & Yaşar Akçalı, B. (2022). Elektronik ürün senedi (ELÜS) endeksleri ile ABD dolar endeksi ve dolar kuru arasındaki ilişkinin simetrik ve asimetrik nedensellik testleri ile analizi. *Ekonomi Politika ve Finans Araştırmaları Dergisi*, 7(Özel Sayı), 45-60. <https://doi.org/10.30784/epfad.1149349>
- Niyaz, Ö. C. , Keskin, B. , Savran, K. , Tosun, D. & Demirbaş, N. (2012). Türkiye’de lisanslı depoculuk sisteminin fındık sektörü açısından değerlendirilmesi. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 4(1), 245-254. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sobiadsbd/issue/11353/135683> (Erişim Tarihi: 08.05.2023)
- Özsoy Çalış, N., Babuşcu, Ş. & Hazar, A. (2022). Bir tarımsal kredi olarak ELÜS rehni karşılığında kredi kullandırımı. *Gümrük Ticaret Dergisi*, 9(27), 25-41. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2138625> (Erişim Tarihi: 22.01.2024)
- Shao, D., Kombe, C., & Saxena, S. (2023). An ensemble design of a cash crops-warehouse receipt system (WRS) based on blockchain smart contracts. *Journal of Agribusiness in Developing and Emerging Economies*, 13(5), 762-774. <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/JADEE-02-2022-0032/full/pdf> (Erişim Tarihi: 22.01.2024)
- TARSİM, 2022 faaliyet raporu, https://www.tarsim.gov.tr/dergilik/dergiGoster.jsp?category=faaliyet-raporlari&name=2022_1, (Erişim Tarihi: 05.09.2023)
- Tengiz, Z. M. & Ayyıldız, M. (2023). Hububat üreticilerinin lisanslı depoculuğa bakış açısı: Yozgat ili Yerköy ilçesi örneği. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 20(4), 821-831. DOI: 10.33462/jotaf.1196281
- Ticaret Bakanlığı, (2023). Lisanslı depoculuk verileri <https://ticaret.gov.tr/data/6214a43513b876b4f0182f46/Lisansl%C4%B1%20Depoculuk%20Verileri.pdf> (Erişim Tarihi: 04.09.2023)
- TÜRİB, <https://www.turib.com.tr/turib-islem-platformu-nedir/> (Erişim Tarihi: 04.07.2023)
- Yemişçi, T. (2004). Türkiye’de tarımsal ürün pazarlanmasında yeniden yapılanma: ürün ihtisas borsaları ve vadeli işlem borsaları. İzmir Ticaret Borsası Raporu.
- Yiğit, S. (2021). Elektronik ürün senetlerinin uygulama hacmi ve Türkiye teşvikleri. *Pressacademia Procedia*, 14(1), 69-74. doi:10.17261/Pressacademia.2021.1489
- 6832 Sayılı Cumhurbaşkanı Kararı (23.02.2023).
- 488 Kanun Numaralı Damga Vergisi Kanunu (01.07.1964)
- 3065 Kanun Numaralı Katma Değer Vergisi Kanunu (25.10.1984)
- 193 Kanun Numaralı Gelir Vergisi Kanunu (31.12.1960)
- 2012/3305 Sayılı Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar (19.06.2012)
- 2017/10111 Sayılı Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararda Değişiklik Yapılmasına Dair Karar (24.04.2017)

2021/30 No'lu Lisanslı Depolarda Muhafaza Edilen Tarımsal Ürünler İçin Destekleme
Ödemesi Yapılması Hakkında Tebliğ (14.11.2021)

452 Sıra Numaralı Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği (03.06.2015)

5300 Kanun Numaralı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu (17.02.2005)

3198 Sayılı Hububat, Baklagiller Ve Yağlı Tohumlar Lisanslı Depo Tebliğinde Değişiklik
Yapılmasına Dair Tebliğ (30.07.2022)

Türkiye Ürün İhtisas Borsası A.Ş. Elektronik Ürün Senedi Piyasası Yönergesi (12.12.2021)

KDV Uygulama Tebliği, 4.18.4. Ürün Senetlerinin Ürünü Depodan Çekecek Olanlara Teslimi
ve Sorumluluk Uygulaması